

"מפרי הארץ"

"פרשת חיי ערה"

"וְאֶבְרָהָם וְיִצְחָק בָּא בַּיָּמִים וְה' בֵּרַךְ אֶת־אֲבֹרָהָם בְּכָל־"

רבינו בחיי: וה' ברך את אברהם בכל. ע"ד הפשט פירושו בכל דבר, כלומר שהיה שלם בכל, בעושר ונכסים וכבוד ואורך ימים, אין חסר לנפשו מכל אשר יתאוה רק שיראה בנים לבניו, ומפני שהתאוה לזאת השביע את עבדו שילך בשליחות זה.

וע"ד המדרש: (ב"ב טז ב) וה' ברך את אברהם בכל, ר' מאיר אומר שלא היתה לו בת, ר' יהודה אומר בת היתה לו, אחרים אומרים בת היתה לו ובכל שמה. כוון ר"מ לומר כי הברכה היא שלא היתה לו בת מפני שלא היה יכול להשיאה כי אם לבני כנען הזרע המקולל, ואף אם יתחתן עם אנשי ארץ מולדתו גם שם היתה עובדת עבודה זרה בכללם כי האשה ברשות בעלה. וכוון ר' יהודה לומר כי בת היתה לו, ואפילו בת לא חסריה רחמנא, והיא הברכה "בכל", כי היה לו כל מה שיש בטבע בני אדם להתאוות להם בנים ובנות. וכוונת אחרים באמרו "בת היתה לו ובכל שמה" גלה לנו במאמר זה סוד גדול, ובאר שאין הכוונה בברכה זאת במה שהיתה לו בת או לא היתה לו בת, אין הכוונה בברכת עסקי הגוף כלל כי אם בברכה בעסקי הנפש.

וע"ד הקבלה באור הענין: שזכה אברהם ע"ה והשיג המדה ששמה "כל", אשר כל המתברך בה מתברך בשמים ובארץ. ומזה אמרו אחרים בת היתה לו, כלומר "מדה" היתה לו, מלשון: (מלכים - א ז, כ) "אלפים בת יכיל", ואמרו ובכל שמה, מפני שהיא בתוך מדת "הכל", נאצלת מן המדה ששמה "כל", והנאצלת הזאת תקרא "בת", והיא בית דינו של הקדוש ברוך הוא, ולכך אמר "וה' ברך", ולא אמר: ויברך ה'. והבן הכלל הזה כי הענין נסתר, והרמב"ן ז"ל גלה בפירושו, והרחיב בו הבאור יותר מדאי.

העמק דבר: ואברהם זקן. הקדים הכתוב להודיע לפני הענין המסופר בפרשה זו שאברהם היה זקן בא בימים, מבואר שהוא נוגע להענין, כי לולא זה לא היה מצוה לעבדו אלא הוא בעצמו היה מזדרז למצוה רבה זו ליתן אשה ליצחק, שבזה תלוי כל התכלית להוציא ממנו אומה הנבחרת שהבטיחו הקדוש ברוך הוא, אבל משום שהיה זקן בא בימים. היינו שהיה מחשב כמה ימים עוד יחיה, על כן היה חושש אולי ימות בדרך רב כזה. אמנם בלי זה הטעם היה רשאי לילך בעצמו לארם נהרים, אף על גב שהיה מוזהר ללכת משם, כבר ביארנו [כ"ב כ] שממעשה העקידה הותר לו לחשוב מארץ הזאת ולזכרה, וה"נ הותר לו הליכות עראי לשם.

וה' ברך את אברהם בכל. עוד טעם על שלא הלך בעצמו, משום שהיו עסקיו עם כל אדם, זה בא ושואל בעניני אמונה וזה להתפלל עליו, וכדאי' בב"ב [ט"ז ב'] שמרגליות הי' תלוי' בצוארו של א"א כו', והכוונה הוא תפלתו וברכתו, וכיב"ז היו הרבה ענינים מוטלים עליו, ומשום זה לא היה יכול לצאת ממקומו. והנה הודיע הכתוב ג"כ בזה צדקת אברהם לפני הענין, ללמדנו שהיו הכל באין לפניו ודאג לטובת רבים, לכן היה מוכרח להעמיס לקיחת אשה לבנו על עבדו.

הרחב דבר: והנה אי' בב"ר פנ"ט על וה' ברך את אברהם בכל, שהיה שולט ביצרו, וכן דרשו על הא דכתיב באליעזר עבדו המושל בכל אשר לו, שהיה שולט ביצרו, ולכאורה תמוה וכי אפשר שהיה העבד שוה לאדוניו ח"ו, אבל באמת אין היצה"ר של העבד שוה ליצרו של אברהם אבינו, שא"א היה נשיא ומנהיג את הדור, ובזה האופן עלול אפי' צדיק גמור לפול ברשת הכבוד והמשגה בין אדם לחבירו כמ"ש דברים י' י"ב, מש"ה כתיב דבא"א היה ברכה ששלט ביצרו בכל, פי' בדבריו עם כל אדם, כמו בנוסח התפלה ונפשי כעפר לכל תהיה, דפירושו שאהיה סובל ונכנע לכל אדם, [ופי' התו' ברכות ד"ז נראה דוחק], אבל גבי אליעזר כתיב המושל בכל אשר לו, משמעו שולט ביצרו שהיה נוגע אך לנפשו בעניני תאוה וכדומה, אבל דבר כללי לא היה לו עם אדם.

דף על הדף בבא קמא דף צ"ז: מטבע של אברהם אבינו זקן וזקנה מצד זה ובחור ובתולה מצד זה. בעל ישועות יעקב מלמברג ז"ל אמר רמז בזה שעם ישראל זרע אברהם אף שנזדקנו מחמת הגליות והסבל והתלאה שעוברים עליהם, "זקן וזקנה מצד זה", מכל מקום "בחור ובתולה מצד זה", יתגברו באחרית הימים בתעצמות עוז ובמרץ נעורים וכבחור ובתולה יתחדש נעוריהם בביאת המשיח.

בייטב לב: (פ' חיי שרה אות א') מבאר שזה הי' דרכו של אברהם אבינו ע"ה שאף בהגיעו לימי זקנה, ימים שאין בהם חפץ, אזר כגיבור חלציו, ובמרץ עלומים רץ כצבי לעשות רצון קונו, והיינו זקן וזקניה מצד אחד, מצד שנות ימיו, אבל מצד אחר בחור ובתולה, התנהג כבחור ובתולה בזריזות ובחריצות. וזהו גם הכוונה ואברהם זקן בא בימים - וד' ברך את אברהם בכל, שגם במיטב שנותיו הי' לו המעלות של שנות הבחרות. בגמ': מטבע של אברהם זקן וזקנה מצד זה ובחור ובתולה מצד זה. ופירש רש"י זקן וזקנה אברהם ושרה, בחור ובתולה יצחק ורבקה. אבל במהרש"א בח"א פירש דהכל קאי על אברהם ושרה ועשה מטבע זכר לנס שחזרו לנערותם וילדו.

"לכבוד שבת קודש"

"מפרי הארץ"

הלכה

אבן העזר
א' ישראלית שילדה מגוי מה דין הולד?
 תשובה: כשר וי"א שפגום לכהונה.

(עיין בסימן ד')

ב' האם צריך גירות?
 תשובה: י"א שצריך ולהלכה לא צריך.
 (עיין בסימן ד')

חושן משפט
א' היכן הגבהה קונה?
 תשובה: בכל מקום. (עיין בסימן קצ"ז)
ב' היכן משיכה קונה?
 תשובה: בסימטא ובחצר של שניהם.
 (עיין בסימן קצ"ז)

אורו"ז זזיים
א' שתה יין והביאו לו עוד יין האם מברך הטוב והמטיב?

תשובה: אם מברך הגפן לא מברך הטוה"מ אם היה דעתו ולא מברך הגפן מברך הטוה"מ. (עיין סימן קע"ה)

ב' האם בכל גוני מברך?
 תשובה: י"א דוקא אם לא היה לפניו וי"א דוקא שלא היה בביתו. (עיין סימן קע"ה)

יורה דעה
א' האם טעם של נמלים וזבובים אוסר?
 תשובה: אינו אוסר. (עיין בסימן ק"ג)
ב' האם ביצת השרץ נקראת בריה?
 תשובה: אם לא ריקמה אינה בריה. (עיין בסימן פ"א)

"מה' יצא הדבר"

אמרי אמת: כשמחך יצירך בגן עדן מקדם, חתן צריך לתקן חטא אדם הראשון שנתערבו על ידו טוב ורע, שם כתיב (בראשית ג יז) בעצבון תאכלנה וכתוב (שם ג טז) בעצב תלדי בנים וצריך לברר הטוב מהרע שכן כתיב (משלי יח כב) מצא אשה מצא טוב, איתא בגמרא (מו"ק יח ב) מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים מה' אשה לאיש וכמו כן איתא (בר"ר מח יא) בתורה בנביאים ובכתובים מצינו דפתא סעדתא דלבא, וכתוב (דברים ח ג) כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם ואיתא בספר לקוטי פסוקים של ר"ח ויטאל ז"ל (שער הפסוקים, לקוטי תורה פ' עקב) שקאי על הזווג שנקרא לחם כדכתיב (בראשית לט ו) כי אם הלחם אשר הוא אוכל, ועל כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם וגו' פירש ר"ח ויטאל ז"ל (שם) שבטבע הלחם אין בו לזון אלא שהקב"ה גזר שיזין את האדם וזהו כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, והכי נמי בזווג כתיב כי הוא אמר ויהי (תהלים לג ט) ודרשו בגמרא (שבת קנב א) זו אשה וברש"י שזו גזרת המלך, והעיקר הוא מוצא פי ה' וכמו שכתוב (בראשית כד ג) מה' יצא הדבר.

אאז"ל אמר (שפ"א וירא תרנ"ג) וכי צריכים ראה מהתורה נביאים וכתובים דפתא סעדתא דלבא אלא הפירוש הוא שהתורה מסייעת לברר ונביאים מסייעים לברר וכתובים מסייעים לברר, וזה גם כן הפירוש במה שאיתא (מו"ק יח ב) מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים מה' אשה לאיש היינו שהתורה נביאים וכתובים מסייעים לברר שזווגו של אדם יהיה מהקב"ה, וכן כתיב (בראשית ב יח) אעשה לו עזר כנגדו הפירוש שכולם מסייעים לברר פנימיות החיות שכן כתיב (קהלת ט ט) ראה חיים עם אשה וגו' חלקך בחיים היינו שצריך להיות העיקר על חיות הפנימיות, ואיתא בשם רח"ו ז"ל על מה שמברכין תחלה שהכל נהיה בדברו ואחר כך בורא נפשות רבות שמתחלה הוא כלל הבריאה וצריכים לברר דומם צומח חי ומדבר, וכמו כן יש באדם נפש רוח ונשמה ולכך מברכין תחלה שהכל ברא לכבודו ואחר כך יוצר האדם.

"מפרי הארץ"

סלבנים ע"ט

בעניין: מי שנדמן לו צואה בשעת קריאה.

ו: האם מותר דיבור או הרהור כשהצואה ברשות אחרת – כשרואה אותה, כשאינו רואה מחמת גבהה, או בעוצם עיניו?

תשובה: כשרואה אותה, מחלוקת ויש להחמיר והרהור שרי לכו"ע, כשלא רואה מחמת הגובה מותר, עצימת עינים מחלוקת ויש להחמיר ובשעת הדחק מקילים.

ז: האם דינו כצואת אדם – צואת פרה שריחה רע, שאין ריחה רע, שהיה ריחה רע ופסק הריח, דבר שטבעו שריחו רע כמו עטרן, נבלה, צואת חמור כשבא מן הדרך, צואה אדומה של תרנגולים, צואת תרנגול הודו, לול תרנגולין, דיר של בהמה?

תשובה: צואת פרה שריחה רע כן, שאין ריחה רע לא, שהיה ריחה רע ופסק הריח צ"ע למעשה, דבר שטבעו שריחו רע כמו עטרן לא, ושאר הדברים נבלה וכו' כן ויש מקילים.

ח: אשפה שפינו אותה ואין בה צואה, מה דינה כשיש או כשאין ריחה רע?

תשובה: כשיש ריח רע דינה כצואה וכשאין ריח מותר.

ט: יצא ממנו ריח למטה, כמה צריך להרחיק לק"ש ולת"ת, ומ"ה יצא מחברו לענין ק"ש ות"ת?

תשובה: מרחיק עד מקום שלא מריח ולענין ת"ת מותר אם יצא מחברו (ויש מחמירים).

י: [הקדמת הסימן] כיסוי שאינו מכסה מכל הצדדים מה דינו, ומ"ה מחיצה רחבה פחות מד' טפחים, יותר מד' כנגד המחיצה ושלא כנגד המחיצה, ומ"ה מחיצת זכוכית?

תשובה: במחיצה לא צריך מכל הצדדים, פחות מד' טפחים לא מהני יותר מד' טפחים מהני רק כנגד המחיצה ומחיצת זכוכית לא מהני.

א: כמה מרחיק [כשאין ריח] – צואה מלפניו, מאחוריו, מצדדים שלפניו, מה שרואה בלי הטיית הראש?

תשובה: מלפניו כמלא עיניו לאחוריו ד' אמות צדדים שלפניו לכתחילה ילך עד שתהא לאחוריו ובדיעבד ד' אמות ומה שרואה בלי הטיית הראש כמלא עיניו.

ב: כמה מרחיק כשיש ריח, והאם זה מן התורה, ומ"ה חולה שאינו מריח כשהצואה ברשות זו וכשהצואה ברשות אחרת?

תשובה: ד' אמות ממקום שכלה הריח ונחלקו אם הוא מהתורה או מדרבנן מי שלא מריח באותה רשות כמו מי שמריח וברשות אחרת אפשר שיש להקל במקום הדחק.

ג: הרחקת כמלא עיניו – האם מהצואה או ממקום הריח שלה, כמה מרחיק סומא וכמה בלילה?

תשובה: ממקום הריח שלה, וסומא כמלא עיניו של אדם בינוני ובלילה כל אחד לפי שיעור ראייתו ביום.

ד: תינוק שהטיל צואה או מ"ר בביהכ"נ האם צריך להודיע לש"ץ שיפסיק – בחזרת הש"ץ ובק"ש, כשהש"ץ בתוך ד"א וכשהוא מחוץ לד"א?

תשובה: בצואה צריך להודיע בקר"ש צ"ע ובמ"ר אפשר שאי"צ להודיע ואם הוא חוץ לד"א אמות והקהל התרחקו או יכסו כדי שיכלו לענות אמן.

ה: מה שורש מחלוקת הרשב"א והרא"ש, ומה תפסינן לדינא?

תשובה: נחלקו האם הפסוק ולא יראה בך ערוות דבר הולך גם לצואה ולהלכה הוא ספיקא דדינא.

"מפרי הארץ"

"מבלית הוועד"

מהרב יעקב זלשנסקי שליט"א

ביסוד ההיתר למלאות (חלקית) מים בזכוכית בו מדליקין שמן לנרות שבת

איתא במשנה במסכת שבת (מז:): נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה עכ"ל.

בטעם האיסור לתת מים בצלחת ואפי' לפני שבת מבואר בגמ' מפני "שמקרב את כיבוי" ע"כ.

זאת אומרת אפ' לרבנן דר' יוסי שאמרו לקמן (דף קכ.) שמותר לגרום כיבוי הדליקה ע"י העמדת כלי חרס חדשים המתבקעין מחום האש, כאן אסור. צ"ב מהו ההבדל לשון הגמ' סתום.

(א) ברש"י משמע שלפעמים בהדי דקפצי הניצוצות אם יעמוד אז הכלי עם המים נחשב ככיבוי להדיא ולא רק גרמא.

(ב) ר"ת גרס כפירוש הר"ח ומסביר שיסוד החילוק אי הכיבוי נעשה ישיר מפעולת האדם, או שצריך קודם להתבקע, ולכן בצלחת עם המים שמכבה ישיר אסור ואילו התם דוקא מחיצת חביות מותר אבל לבנות מחיצה משלג וברד אסור ע"ש.

(ג) עוד כתבו התוס' שם לחלק דאפי' נאמר שמותר מחיצת שלג עדיין יש חילוק בין זה לצלחת דידן כי שם הכיבוי נעשה באופן ממילא משא"כ כאן הוא מכין לניצוץ חומר שיטיב האש בתוכו ומכבהו בצורה אקטיבית.

ומעתה דנו התוס' מהו ההיתר במנהג העולם למלאות מים בזכוכית שיגרום לפתילה שתכבה כשיכלה השמן ומתרץ התוס' ששם לא מתכוונים כלל לכיבוי אלא מטרת המים להגביה השמן עד פתח הזכוכית... ע"כ תמצית הסוגיא (וכמעט כל זה מועתק בדברי המג"א שם ס"ק ז' ע"ש).

בשו"ע סי' רס"ה ד' העתיק דין זה כלשון התוס' והרמ"א בשם הסמ"ג חולק ואומר שאפי' אם מכין לכיבוי האש שרי ומפני שאין המים בעין אלא תחת השמן לא הוי אלא גרם כיבוי בכוונת הרמ"א יש לפרש בתרי אנפי (א) שכוונתו לר"ת שרק כשהמים ישירים מול האש משא"כ כאן ששמן מפסיק

(ב) לסברא שניה שבתוס' שאין הפתילה נופלת לתוך המים ובביאור הגר"א ס"ק ה' כתב שהרמ"א אזיל כסברא שניה שלא גזרו אלא בכיבוי ישיר ולא משנה כוונת העושה.

אמנם כבר דין בזה הביאור הלכה שם שהרשב"א מגדיר ציור זה שנחשב שהפתילה נופלת לתוך המים, ונשאר שם צ"ע. המג"א תמה על הרמ"א שאין זה סברת הסמ"ג אלא (כפי שהבין אותו המג"א) שמצד גזירת חז"ל אין איסור אלא בדבר שנועד לכיבוי וכאן מטרתו להגביה או שלא ישרף הכלי וכדעת המחבר וא"כ קשה כל מקורו של הרמ"א להתיר בכוונת כיבוי!

אמנם כתב הביאור הלכה מ"מ יש לנו מקום להתיר ע"פ סברת התוס' כפי שציין הגר"א כשאין הפתילה נופלת ישירות למים וכנ"ל ע"כ יש לנו על מי לסמוך.

המג"א ג"כ מציין דברי הרא"ש שכתב להתיר נתינת במים בזכוכית מפני שאין המים מכבין הפתילה אלא מפני שנגמר השמן הוא מתכבה. (ועפ"ז ג"כ נתיר כוונת כיבוי).

וצריך ביאור שלעיל הבאנו דברי הרשב"א שמגדיר זאת שהפתילה נופלת למים ואילו הרא"ש מגדיר שלא עי' בחזו"א סי' ל"ח/ ח' שעמד בזה וכתב שאין כאן מחלוקת אלא שיש ב' אפשרויות בפתילה (א) שהפתילה תפוסה בברזל ואינו יורדת עם השמן וזה דוגמת הרא"ש ויש פתילה שיורדת עד למים והיא נתפסת במים ונכבית וע"פ רוב אפי' כשיש עדיין קצת שמן וזה כוונת הרשב"א ע"כ.

אמנם נלענ"ד שכל זה בזמנים שלא היה הפטנט של פתיל צף אלא תפסו הפתילה ע"י חוט ברזל או אחיזה כל שהוא ואז יש לדון כנופל לתוך המים אבל בפתיל צף שלנו אין שום סיבה שתתהפך או להיטבע במים א"כ גם הרשב"א יודה שלא נחשב זה לכיבוי ישיר.

לסיכום הרבה צדדים יש לנו להתיר המים לשם כיבוי כשמדליק בפתיל צף, וכ"ש כשכוונתו שהזכוכית לא תשחיר שאז יש נידון בביאור הלכה ד"ה מתכוין לכיבוי אי כל האיסור רק כשרוצה להרויח השמן או להציל הכלי ויעוין בספר תוספת שבת מש"כ בזה!